

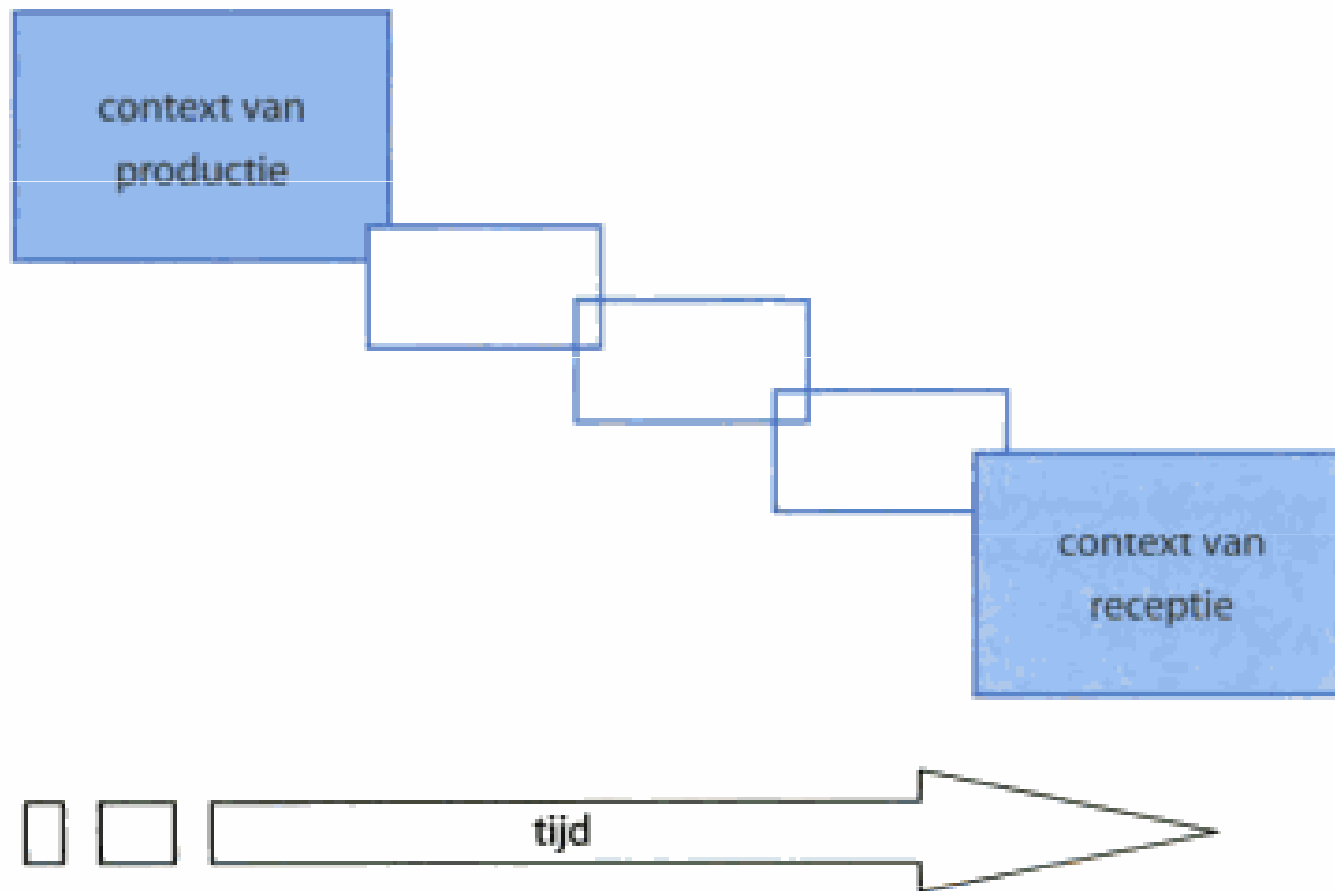
Teksten &

cultuurhistorische

context

Inleiding

- “Cultuurhistorische context” (p. 296)

Inleiding

- “Cultuurhistorische context” (p. 296)
 - Cultuur
 - Tijd

Voorbeeld: *Het verdriet van België*

Hugo Claus, *Het verdriet van België* (1983)

Voorbeeld: *Het verdriet van België*

- “Dondeyne had een van de zeven Verboden Boeken onder zijn schort verstopt en Louis meegelokt. Zij zaten onder de slingerplanten van de grot van Bernadette Soubirous.” (p.7)

Voorbeeld: *Het verdriet van België*

- “Dondeyne’s boek was *ABC*, een weekblad van de socialisten dat vast en zeker op de Index van het Vaticaan stond en dat hij van zijn broer gekregen had toen hij in het ziekenhuis lag. Hij was daar vandaan gekomen met een scharlaken oor, waar hij vaak aan trok. Overdag lag het Boek onder zijn kast, met zijn bottines ervoor.” (p.7)

Voorbeeld: *Het verdriet van België*

- “De vier pagina’s die nu ontbraken lagen glanzend, ongekreukt maar gerafeld aan de randen, onder het blauwe pakpapier in de lade van Dondeyne’s lessenaar. Voor alle veiligheid had hij het papier vastgeprikt met punaises – duimspijkers moet je zeggen, eiste Louis’ Peter, maar Louis zei het nooit, hij werd al genoeg uitgelachen om zijn uitspraak.” (p.7)

Voorbeeld: *Het verdriet van België*

- Situering verhaal: 1938-1947
- Publicatie: 1983

Voorbeeld: *Het verdriet van België*

Cultuurhistorische context:

- 1938-1947
- West-Vlaanderen (België)

Voorbeeld: *Het verdriet van België*

Katholicisme:

- “Verboden Boeken”; “de Index van het Vaticaan”
- “de grot van Bernadette Soubirous” (=> Lourdes)
- “Louis’ Peter”

Voorbeeld: *Het verdriet van België*

Taal: “Vlaams”

- “bottines”
- “punaise” versus het purisme “duimspijker”
(~ middenklasse)

Voorbeeld: *Het verdriet van België*

Conclusie:

- Zonder context is de passage moeilijk te begrijpen

- Tegelijk kan de passage als uitgangspunt dienen om iets te leren over de context

Cultuur & samenleving

9.2 Cultuur en samenleving

In hoofdstuk 1 hebben wij *cultuur* in brede termen gedefinieerd als de *cultuur* gemedieerde productie en circulatie van betekenis en de weerslag hiervan op het sociale leven. Wij denken bij cultuur aan een systeem van opvattingen, normen, waarden en praktijken waarmee groepen mensen betekenis verlenen aan hun wereld. Dankzij een gedeelde cultuur kunnen mensen met elkaar communiceren en samen dingen ondernemen. Cultuur wordt in deze algemene definitie geplaatst tegenover 'natuur' als iets wat door de mensen zelf is ontwikkeld. Zij wordt overgedragen van de ene generatie op de andere door middel van *communicatie* en imitatie en niet, zoals het geval is bij biologische erfenis, door middel van overerving. In de communicatie tussen mensen wordt de cultuur zowel tot uiting gebracht als steeds opnieuw vormgegeven. Ze verandert dus voortdurend, zoals wij straks zullen zien, en moet daarom steeds in dynamische termen benaderd worden.

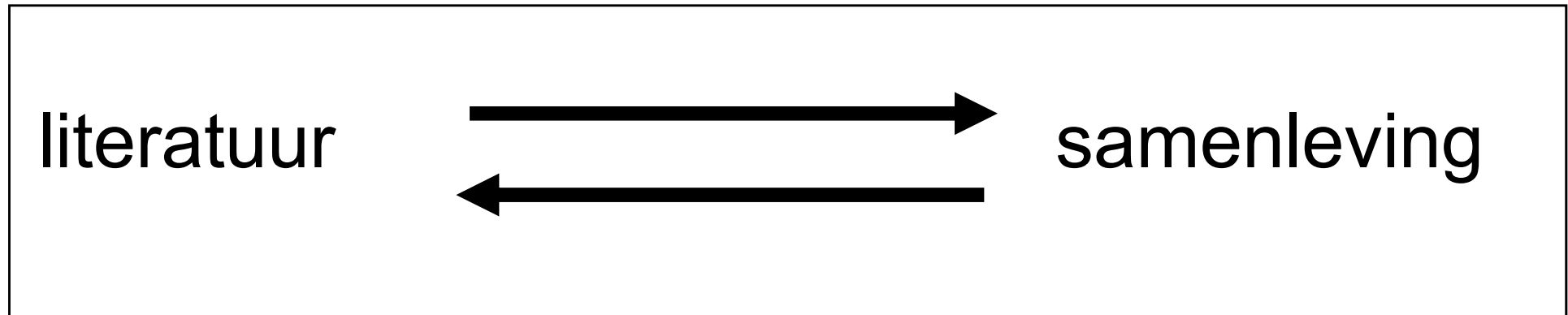
Cultuur & samenleving

- Nationaal denken

vs.

- Postnationaal denken

Literatuur & samenleving

New Historicism

- “Mede als reactie op het New Criticism en mede onder invloed van het poststructuralisme en neomarxisme zien we in de Engelstalige literatuurwetenschap vanaf circa 1980 een hernieuwde belangstelling voor de **historische dimensies van literatuur** en de **relaties tussen teksten en cultuurhistorische contexten.**” (p. 425)

New Historicism

- **vs. New Criticism**
 - formalisme, close reading (~ tekst)
- ~ **Neomarxisme**
 - Marx: cultuur in dienst van economie
 - Neomarxisme: kunst conserveert maar kan ook engageren! (reflecteert + ageert)
- ~ **Poststructuralisme**
 - Dynamiek
 - Geconstrueerd verhaal

New Historicism

- “Kenmerkend is de aandacht voor **de manier waarop bepaalde zienswijzen die op een gegeven moment in de samenleving circuleren** zowel in literaire genres als in niet-literaire teksten tot uiting komen.” (p. 425)

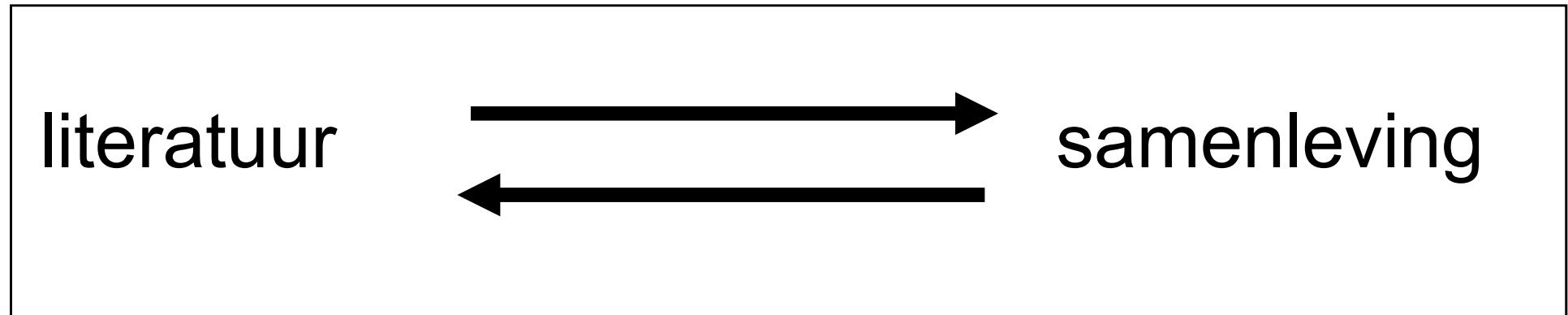
New Historicism

- “Vaak besteedt men daarbij in het bijzonder aandacht aan de manier waarop **politieke macht** via allerlei taaluitingen, waaronder de literatuur, wordt uitgeoefend.” (p. 425)

New Historicism

- “Als historische benadering verschilt het *New Historicism* van de traditionele literatuurgeschiedenis, omdat men niet langer uitgaat van eenduidige, reconstrueerbare historische contexten en betekenissen: men beziet de relatie tussen tekst en context in termen van een **dynamisch en productief samenspel** dat steeds tot kleine verschuivingen leidt (en dus niet meer in termen van een passieve weerspiegeling van al bestaande opvattingen.” (p. 425-6)

New Historicism

New Historicism

- Literatuur reflecteert, weerspiegelt
- Én ageert, beïnvloed

New Historicism

- [...] [literatuur] blijkt [...] een bijzondere functie te bekleden in het reflecteren op de cultuur zelf: ze speelt zowel een rol in de reproductie van bekende zienswijzen en waarden als in de productie van nieuwe ideeën.” (p. 305)

Historisme: oud en nieuw

- Samenvatting in kadertje p. 312!!!

New Historicism

- “Het gesprek met de doden” (Jürgen Pieters)

Stephen Greenblatt

WILL IN THE WORLD

HOW SHAKESPEARE
BECAME SHAKESPEARE

STEPHEN GREENBLATT

New Historicism

- *Circulatie van sociale energie* (Stephen Greenblatt)
- = “wisselwerking tussen literaire en niet-literaire uitdrukkingsmiddelen binnen de cultuur opgevat als een dynamisch geheel”
- Literatuur < *cultural poetics*

Literatuur als verwerking

- Bijv. een maatschappelijk trauma (WOI, WOII, 9/11, slavernij,...) – p. 309 e.v.

Traumaverwerking

- Trauma = “psychische stoornis, ontstaan door een schokkende ervaring”
- Schokkende ervaring: iemand wil vluchten maar kan niet vluchten

Traumaverwerking

- Je kan een trauma niet zomaar uit het bewustzijn verbannen.
- Waarheid moet onthouden en verteld worden:
 - Belang voor maatschappelijke orde
 - Belang voor slachtoffer

Traumaverwerking

- “Bij tijd en wijle dringen afschuwelijke gebeurtenissen tot het bewustzijn van het grote publiek door, maar meestal worden ze snel weer vergeten. Ontkenning, verdringing en dissociatie werken zowel op sociaal als individueel niveau. De studie van psychische trauma's heeft een 'ondergrondse' geschiedenis. Net als getraumatiseerde mensen zijn we afgesneden van de kennis van ons verleden. Net als getraumatiseerde mensen moeten we het verleden begrijpen om greep te krijgen op het heden en de toekomst. Daarom begint een begrip van psychische trauma's met een herontdekking van de geschiedenis.” (J.L. Herman, Trauma en herstel, Amsterdam (Wereldbibliotheek) 1999, p.13)

Traumaverwerking

- “Traumatic memories are never fully known but nonetheless insist on being told. Literature tells us as much about what we don’t know as about what we do, and it can therefore communicate what resists ordinary memory or understanding.”
- “Literary language has always been distinguished by its capacity to transmit what cannot be communicated in more straightforward ways.” (Cathy Caruth)

Traumaverwerking

- Representatie van wat niet gerepresenteerd kan worden
- “closure”/”denial” & “acting-out”
(ongecontroleerde herhaling)
- versus “working-through”

Traumaverwerking

Een speciale tak binnen het hedendaagse literatuuronderzoek en binnen cultural studies gebruikt concepten uit de psychologie om teksten te analyseren waarin vorm wordt gegeven aan traumatische gebeurtenissen.

In de psychologie wordt gewezen op het gevaar van “closure” en “denial”, voor zowel het slachtoffer als voor de samenleving. “Closure” betekent dat de traumatische ervaring in een begrijpelijk verhaal wordt gegoten: het slachtoffer probeert zo de ervaring te vergeten of zelfs te ontkennen (“denial”), en ook een maatschappelijk trauma kan op die manier aanvaardbaar worden gemaakt.

Voor het slachtoffer zijn “closure” en “denial” geen hulpmiddelen, omdat het trauma vroeg of laat weer herbeleefd wordt (“acting-out”: een oncontroleerbare herhaling van de traumatische ervaring in het hoofd van het slachtoffer).

“Closure” en “denial” zijn dan weer gevaarlijk als het gaat om het verwerken van een maatschappelijk trauma. Hitler zou ooit gezegd hebben: “Wie tenslotte heeft het vandaag nog over de uitroeiing van de Armeniërs”. Verschillende onderzoekers wijzen erop dat de kennis van het verleden, dus ook van het traumatische verleden, van belang is voor het heden – we moeten leren uit onze fouten en ervaringen.

Een beter alternatief voor “closure” en “denial” is “working-through”. Het trauma wordt niet ontkend, maar krijgt een plaats in het leven van een persoon en/of in het verleden van een samenleving. De verschrikking, de onuitspreekbaarheid van de traumatische ervaring wordt daarbij niet ontkend.

Volgens sommige literatuur- en kunstwetenschappers zijn literatuur en andere kunstvormen bij uitstek geschikt om een verhaal te vertellen dat eigenlijk onvertelbaar is – om een (eigenlijk onrepresenteerbare) traumatische ervaring te representeren. (zie ook de paragraaf “Verwerking: hoe literatuur de realiteit betekenis geeft”).

Traumaverwerking

Traumaverwerking

9/11 van de broers Naudet

Intro:

<http://nl.youtube.com/watch?v=6OUBRhRZSss>

Laatste deel:

<http://nl.youtube.com/watch?v=-EZfK7cFSbQ&feature=related>

Traumaverwerking

Tony: 'I always wanted to be a hero'

De Niro (inleiding):

'firemen live to let others live' (...) 'what you're about to see is brave men working under stress surrounded by chaos'

"a story of strength, not of terror"

Naudet: "Tony became a man in 9 hours"

Traumaverwerking

Begin: 'The most important story of our times / one firehouse / two filmmakers / on a day you'll never forget / 9/11' (voice over)

De Niro (inleiding):

“and tonight you'll see all of it”

‘ “a story of strength, not of terror”

(Voice-over TV commentaar) 'what you see here is like one of those Hollywood movies'

Traumaverwerking

- Opbouwen spanning (versus het onverwachte van de gebeurtenis)
- De gebeurtenis wordt in een begrijpelijk, geruststellend verhaal gegoten (en op die manier 'gebagatelliseerd')

Traumaverwerking

- => *closure/denial, geen working-through*

Traumaverwerking

Ararat (2002) gaat deels over de Armeense genocide. De film toont hoe moeilijk het is om van historische feiten een film te maken. Ararat heeft als hoofdpersoon de jonge Raffi, de zoon van een overleden Armeense vrijheidsstrijder. Zijn moeder is een kunsthistorica die een boek heeft geschreven over de Armeense modernistische schilder Arshkille Gorky. Tegelijkertijd volgt de film een regisseur die een zeer persoonlijke film wil maken over de Armeense genocide en daarbij Gorky als personage wil gebruiken. De kijker krijgt beelden voorgeschoteld van deze film, maar soms overlappen ze met de narratieve structuur van Ararat zelf, waardoor verschillende verhalen met elkaar vervlochten worden. Dit wordt versterkt doordat de film een gefragmenteerde tijdsstructuur heeft, waarbij het verleden en het heden door elkaar lopen. De film volgt daarnaast verschillende personages die toevallig met elkaar in contact komen door bepaalde gebeurtenissen.

(<http://www.8weekly.nl/index.php?art=5949>)

Traumaverwerking

Atom Egoyan, over Ararat: “A friend of mine said you can’t afford to be post-modern about this sort of subject matter – we’re living in black-and-white times and you have to state things in black-and-white terms. I steadfastly refuse to accept that principle, because I think that denies intellectual curiosity, exploration, play, controversy . . . There has to be a degree of internal critique.”

Traumaverwerking

producing narratives

- Ani: book
 - Raffi: digital film
 - Celia: different stories of her father's death
 - Saroyan: film
 - Rouben: screenplay
 - Gorky: painting
- => Hoe een trauma representeren/verwerken?

Traumaverwerking

Atom Egoyan (regisseur) => complexe film
waarin gereflecteerd wordt over de vraag
hoe een traumatische gebeurtenis kan
worden naverteld

VS

Saroyan (fictieve regisseur van de film-in-
de-film) => zwart-wit, Hollywood, goede en
slechte figuren, opbouwen spanning

Traumaverwerking

Ararat

<http://nl.youtube.com/watch?v=rR5lu0Prka0>

Canada erkent Armeense genocide

<http://nl.youtube.com/watch?v=3J4NvqCCIA>

[Q](#)

Traumaverwerking

'To still write a poem after Auschwitz is barbaric'. =>

'Perennial suffering has as much right to expression as the tortured have to scream... hence it may have been wrong to say that no poem could be written after Auschwitz.'

(Theodor Adorno)

Literatuur als verwerking

- Bijv. een maatschappelijk trauma (WOI, WOII, 9/11, slavernij,...) – p. 309 e.v.

